

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 2.

N. J. ANDERSSON.

Febr. 1850.

INNEHÅLL: ORIG.-AFH. LINDBERG: Exkursioner i norra Halland 1849. HARTMAN jr: Linnés samlingar. — LITT.-ÖFVERS. Hartmans Handbok i Skandinavien's Flora, 5 uppl.; Hornschuch's Archiv. — STRÖDDA UNDERR. Skand. naturhist. tidskrift. Flora Danica. W. D. F. KOCH †.

I. Original-Afhandlingar.

1. *Exkursioner i norra Halland 1849,* *af C. J. Lindeberg.*

Under sistlidne sommar hade jag tillfälle att besöka en af vestra skärgårdens intressantaste trakter, Särö och närliggande öar i norra Halland, hvarifrån talrika exkursioner företogos till Släp, Walda och Tölö Socknar på fasta landet. Ehuru vegetationen i denna trakt nära öfverensstämmer med södra Bohusläns, torde det ej sakna intresse att meddela några anteckningar öfver densamma, helst man derom hittills eger blott få och spridda notiser. Likväl torde det, för meddelandet af en fullständig öfversigt af denna trakts vegetation, vara öfverflödigt att lemna en utförlig förteckning öfver alla här anmärkte växter, enär de flesta äro gemensamma med den angränsande Göteborgs-trakten, öfver hvilken vi redan ega goda special-floror af Wahlberg och Areschoug. Vi kunna derföre inskränka oss till en summarisk uppgift öfver familjernas artförhållanden, jemte förteckning på de växter,

som förekomma här, men saknas inom Götheborgs-floran, och tvertom, samt lokaler för de utmärktaste.

Denna trakt, innefattande nära 1 qv. mil, är belägen omkr. 3 mil söder om Götheborg, och är underkastad samma yttre momenters inverkan, som Götheborgstrakten. Urformationen är den herrskande. Mellan de höga och kala bergen, som sträcka sig i alla riktningar och upptaga större delen af landet, ligga trånga, men fruktbara dalar, hvilkas rådande jordmån är lera och svartmylla. Trakten är, med undantag af smärre lunder vid läsidan af bergen, öfverallt skoglös, men i de här och der förekommande torfinossarna finnas talrika lemningar af en förgången skogsvegetation. Ett utmärkt undantag från den allmänna kalheten utgör den på naturskönheter så rika och såsom badort så utmärkta Särö, som ännu eger herrlig skog, i hvars skydd frodas en yppig och mångfaldig vegetation, så att denna ö nästan utgör ett compendium af hela skärgårdens flora. Såsom exempel härpå må nämnas: *Angelica litoralis*, *Ligusticum*, *Eryngium*, *Crambe*, *Cakile*, *Radiola*, *Stellaria crassifolia*, *Halianthus*, *Sagina stricta*, *Lepigona*, *Rubi*, *Atriplices*, *Euphorbia palustris*, *Schoberia*, *Salsola*, *Salicornia*, *Taxus*, *Ruppia rostellata*, *Blysmus rufus*, *Elymus arenarius*, — att förtiga *Aster*, *Lonicera Periclymenum*, *Armeria mar.*, *Silene mar.*, *Sagina subulata*, m. fl., som synas allmänna i hela skärgården.

I följande uppgift öfver familjernas artantal äro såväl dessa, som arterna begränsade i enlighet med Fries' Sum. Veg. Scand. Inom hela trakten äro antecknade 649 vaskulära växter, af hvilka 468 äro dikotyledoner, 157 monokotyledoner och 24 filices et aff. Vi tvifla icke att dessa siffror, vid noggrannare undersökningar, komma att lida förändring; dock torde familjernas ordning sinsemellan blifva i det närmaste oförändrad.

Gramineæ	62	Labiatae, Alsi-	
Synanthereæ	57	naceæ, hvardera	21
Cyperaceæ	41	Umbelliferae, Ra-	
Senticosæ	30	nunculaceæ	19
Papilionaceæ	26	Polygoneæ	17
Cruciferæ	25	Chenopodiaceæ	14
Personatæ	24	Ericineæ	13

Boraginæ, Gruinales, Juncaceæ	13	Dipsacæ, Lenticulariæ, Frangulaceæ, Nymphæaceæ, Papaveraceæ, Fumariaceæ, Tiliaceæ, Malvaceæ, Rubiaceæ, Saxifrageæ, Drupaceæ, Paronychiæ	2
Silenaceæ, Salicineseæ, Potamogetoneæ	10	Lobeliaceæ, Menyantheæ, Oleineæ, Plumbagineæ, Corneæ, Araliaceæ, Adoxeæ, Acerineæ, Berberideæ, Polygaleæ, Balsamineæ, Elatineæ, Lythriaceæ, Empetreæ, Portulacaceæ, Ulmeæ, Myriceæ, Ceratophylleæ, Irideæ, Hydrocharideæ, Nartheciaceæ	1
Liliaceæ	9		
Rubiaceæ, Primulaceæ	8		
Crassulaceæ	7		
Plantagineæ, Violariæ, Pomaceæ, Alismaceæ	6		
Campanulaceæ, Onagrarieæ, Aroideæ,	5		
Euphorbiaceæ, Cupuliferaæ, Coniferaæ, Callitrichineæ, Orchideæ, Typhaceæ	4		
Valerianeæ, Caprifoliaceæ, Convolvulaceæ, Gentianeæ, Solanaceæ, Hypericineæ, Droseraceæ, Halorageæ, Urticaceæ, Betulineæ	3		

Följande familjer, som tillhöra Skandinaviens flora, saknas inom denna trakt: Ambrosiaceæ, Loranthaceæ, Polemoniaceæ, Verbenaceæ, Contortæ, Globulariæ, Resedaceæ, Cistineæ, Cucurbitaceæ, Tamariscineæ, Aristolochiaceæ, Santalaceæ, Thymeleæ, Eleagneæ, Amarantaceæ, Narcissineæ, Najadeæ, Colchicaceæ.

De familjer, hvilka, genom individernas talrikhet, storlek eller växesätt, mest bestämma traktens karakter och allmänna utseende, äro Gramineæ, Senticosæ, Chenopodiaceæ, Alsinaceæ, Cruciferaæ, Silenaceæ och Crassulaceæ, hvartill för Särö komma Cupuliferaæ, Betulineæ och Coniferaæ.

Dernäst må vi anföra lokaler för några af de anmärkningsvärdaste:

Inula salicina vid Nötegången.

Eupatorium cannabinum och *Crambe maritima* på södra sidan af Särö.

Hieracium rigidum vid Klef.

Matricaria inodora-salina förekommer allestädes i många former, hvilka synas obliterera de för Matr. marit. uppgifna karakterer. Ehuru holkfjällens färg och integritet samt strålblommorna hos några af dessa former noga öfverensstämma med Matr. marit., vågar jag ej hänföra dem till denna, enär jag alltid funnit dessa karakterer föränderliga. Om det af Koch uppgifna förhållandet mellan fästets längd och bredd är en constant karakter, så är all här förekommande Matr. salina = Matr. maritima.

Stachys arvensis vid Brandshult och Algussered.

Veronica opaca och *Anagallis arv.* vid Brandshult; den sednare äfven på hafsstränderna.

Centunculus minimus på Hosholmen. Afviker från den vanliga genom 5-taliga blommor tillsammans med de 4-taliga och uppräta kronflikar.

Plantago Coronopus Hosholmen.

Eryngium maritimum och *Salsola Kali* Särö på Snäckstranden.

Sanicula europæa Särö vid pelargången.

Cochlearia danica på Sandö.

Af *Geranium dissectum* förekomma 2 former: den ena stor, grenig, med till basen delade blad med långa båglik utspärrade spetsiga flikar, — den andra nästan enkel, med blomgrenar endast i toppen och blad såsom hos *Ger. pusillum*. Båda äro allm. i åkrar på Särö och vid Algussered.

Geran. lucidum Särö vid Skogshyddan.

Viola canina v. lucorum Rehb. Algussered etc. Har blad såsom *V. Ruppilii*.

V. can.-montana Algussered.

V. scanica Fr. med vingade bladskäft och stora bredt hjertl., under glänsande blad samt spetsiga kalkblad. Förekommer teml. allm. i al-kärr.

Agrostemma Githago förekommer i åkrar vid Brandshult i Släp under en enkel hviluden kvartershög form med hela kronblad, längre än de smala foderflikarna.

Stellaria Holostea och *crassifolia* på Särö; den förra allm., den sednare på stranden vid Skogshyddan.

Sedum sexangulare vid Brandshult.

Bulliarda aquatica på Hosholmen, bildande täta tufvor af halftumslånga nedliggande stjelkar med n. cylindriska blad.

Myriophyllum verticillatum vid Gåsvadholm.

Potentilla rupestris vid Klef och Sjärvall.

Af *Rubi* förekomma flera utmärkta former, bland hvilka må nämnas: *Rubus suberectus* vid Gåsvadholm; *R. affinis* vid Algussered, med stora, oftast enkla blad vid den mycket sammansatta vippans grenar och långt utdragna foderblad, såsom hos *R. fruticosus*; *R. thyrsoides* vid Malvik. *R. discolor* på södra sidan af Särö afviker från gifna beskrifningar genom tät klaselik vippa med korta, vanl. enkla blomskaft, urnupna kronblad och 3-fingrade blomgrenblad, och är nära beslägtad med *R. thyrsoides*, från hvilken den dock lätt skiljes genom nedliggande hvasskantiga stjelkar med *plana* sidor, genom uppåt bredare, tvärt tillspetsade blad och *sneda halfcirkelrunda fruktkärnor*, hvilka hos *R. thyrsoides* äro äggrunda. Af *R. Wahlbergii* förekommer en form på solöppet ställe i bergen söder om Sjärvall med dagglå stjelk och inskuret-sågade, ofvan finludna blad, hvilka äro, emot vanligheten, större på blomgrenarna, än på årsskotten. Af *R. pruinosis* förekomma tvänne ganska olika former, den ena närmande sig *R. nemorosus*, den andre *R. Wahlbergii*. Den *förre*, som vexer i skugga vid Klefs Kyrka, är utmärkt genom stora tunna på båda sidor gröna blad, långt krypande, mot toppen ofta rotsläående stjelkar och upprätta foderblad, — den *sednare*, på öppet ställe i bergen vester om Sannö, har mindre och tjocka, under gråludna blad, något kantiga och föga dagglå stjelkar. Vid Algussered och Klef förekommer allmänt en utmärkt form, som mycket liknar *R. cæsius*, från hvilken den dock skiljes genom något kantiga och upprätta blomstjelkar samt n. hjertligt äggrunda, mot basen mycket dilaterade kronblad; öfverensstämmar i vissa delar med *R. serpens* Godron. Om denna och flera andra här förekommande former framdeles mera.

Lotus tenuifolius Rehb. Särö, med långa nedliggande ihålliga stjelkar, en- eller fåblommiga blomskäft och smala n. jembreda blad. Öfverensstämmer med Godrons beskrifning i Flore de France.

Pyrola media vid Onne mosse.

P. chlorantha Särö.

Rumex conspersus Särö. Fruktfodren hos denna äro n. helbräddade och njurlika, utan spets, liknande *R. domesticus*, och bladskäften något rännformiga. Afviker mycket från den i östra Sverige förekommande.

Quercus pedunculata och *sessiliflora* voro här lika allmänna, blandade om hvarandra på samma lokaler, t. ex. vid Skogshyddan på Särö, så att det synes ogrundadt att förklara deras skiljaktighet blott beroende af lokalens humus-quantitet.

Callitriche stagnalis och *hamulata* flerestädes. Den förra i kärr, ofta på uttorkade ställen.

Narthecium ossifragum allm. i Onne torfmosse.

Potamogeton oblongus söder om nämnde mosse.

Ruppia rostellata i ett källdrag vid Särövikens, långt från hafsstranden.

Carex turfosa Fr. vid Onne mosse.

Triticum repens v. *litorale*, Särö-viken, har 5-7-nervigt foder, blåaktiga tätsittande små ax på en sträf rachis.

Brachypodium gracile i bergen norr om Klef.

Bromus racemosus vid Algussered.

Glyceria aquatica Whlhb. vid Gåsvadholm.

Calamagrostis acutiflora (Schr.) vid Onne mosse och i Klefbergen talrikt. Denna för svenska floran nya art öfverensstämmer noga med Reichenbachs fig. 145 i Deutschl. Flora och med beskrifning samt original exemplar af Blytt, tagna vid Christiania, från hvilka sednare den blott avviker genom högre strå och längre vipa samt de nedre bladslidorna finludna. Rudimentet är stundom utveckladt till en fullständig blomma, i allt liknande de öfriga, men med få och korta hår vid basen. Skiljes lätt från *Cal. montana* genom smalspetsade valver, hvilka äro n. jemnhöga och

$\frac{1}{3}$ längre än glumellan, samt genom längre och smalare blad, som äro mot spetsen sammanrullade till en lång och styf udd. — Dessutom förekomma härstädes flere utmärkta former af detta slägte, hvilka vi, efter noggrannare undersökningar, skola anföra.

Agrostis stolonifera maritima vid Särö-viken. Är en utmärkt form med nedtill knäböjda strån och långt krypande stolonier, breda och styfva blad samt stor sammandragen halmgul vippa.

Setaria viridis vid Algussered.

Hierochloa borealis på vestra stranden af Särö.

Convolvulus arvensis vid Algussered.

Trifolium agrarium vid Brandshult. Dessa båda sednare äro högst sällsynta i vestra skärgården.

De inom denna trakt förekommande växter, som icke äro anmärkta för Götheborgs-floran, äro följande: *Stachys arvensis*, *Veron. opaca*, *Batrachium peltatum*, *Sedum sexangulare*, *Trifolium striatum*, *Rubus suberectus*, *R. affinis*, *R. thyrsoideus*, *R. discolor*, *R. pruinosis*, *Pyrola chlorantha*, *Rumex conspersus*, *Atriplex crassifolia* och *prostrata*, *Taxus*, *Callitriche stagnalis*, *Carex turfosa*, *Calam. acutiflora*, *Hierochloa borealis*. Deremot förekomma åtskilliga inom Göth. flora, hvilka jag icke observerat härstädes, och hvaraf de utmärktaste äro: *Verbascum collinum*, *Statice Limonium*, *Cerfolium sativum*, *Acer campestre*, *Sinapis nigra*, *Nasturtium silvestre*, *Neslia*, *Geranium palustre* och *silvaticum*, *Cerastium tetrandrum*, *Sagina ciliata*, *Epilobium virgatum* (?), *Sedum anglicum*, *Pisum maritimum*, *Alchemilla alpina*, *Betula nana*, *Salix amygdalina* och *lanceolata*, *Callitriche autumnalis*, *Gagea spathacea*, *Carex fulva* och *maritima*, *Holcus mollis* m. fl. Några annars allmänna växter saknas i denna trakt och måhända i hela vestra skärgården, neml. *Filago montana*, *Helianthemum vulgare*, *Viola hirta*, *Potentilla reptans* och *alpestris*, *Lathyrus palustris*, *Vicia villosa*, *Trifolium montanum*, *Herniaria glabra*, *Salix nigricans*, *Eriophorum alpinum*, *Serratula tinctoria*, *Thymus Serpyllum*.

2. *Linnés samlingar.*

Angående dessa för oss ännu så dyrbara skatter har Mag. C. Hartman förledne år tillsändt Kgl. Vetenskaps-Akademien följande intressanta meddelanden, dem vi tillåta oss här aftrycka:

»Svårligen torde något vetenskapligt sällskap betrakta en sig tillhörig samling såsom mera helig och dyrbar, än Linnean Society betraktar Linnés Herbarium, hvilket synes för den vara en sådan skatt, att jag vågar säga, det hvarje Svensk, som vill värdigt uppskatta detta minne af vår största Naturforskare, måste, näst lyckan att hafva fått behålla det i Sverige, anse det nu befinna sig i de bästa händer det möjligen kunnat komma, för att till vetenskapens gagn bevaras i orubbadt skick, skyddadt så mycket som möjligt mot tidens åverkan. Det förvaras, såsom bekant är, jemte alla öfriga Sällskapet tillhöriga, dels Linnéiska dels andra samlingar och böcker, i Sir Jos. Banks' f. d., numera af Linn. Soc. hyrda hus vid Sohosquare, och upptages der ett serskildt större rum af de skåp, som innehålla Linnés eget, samt hans sons och Sir James Smiths herbarier, förutom en utomordentligt rik samling af ostindiska växter, förärade till sällskapet af Ostindiska kompaniet.

Bland dessa samlingar förefaller vid första anblicken Linnés herbarium, förvaradt i trenne enkla grönmålade skåp af simpel svensk tillverkning, mest anspråkslöst, och upptager endast en mindre del af rummet, men är dock vid närmare påseende det med största sorgfällighet af dem alla förvarade; ty till skydd mot den besvärliga Londonsröken och dammet äro skåpdörrarne på insidan till hela längden af deras fog mot väggarne klädda med ett slags sammet, och hela herbariet fördeladt i små, högst en half tum tjocka packor, placerade i två rader i hvarje skåp, hvarje särskild packe innesluten i ett på alla sidor skyddande omslag af styft karduspapper, som på insidan är fodradt med väf, och således skyddar växterna på en gång mot dam och mot brytning; dessa tunna packor äro vidare 2 och 3 sammanbundna med ett korsslaget grönt

band — allt försigtighetsmått, tagna af Linn. Soc. i sednare tider efter Sir J. Smiths död, före hvilken tid herbariet synbarligen varit mera blottställdt för dam och dylikt; det hela har nu ett utseende af nätthet och ordning. I hvarje packe ligger vanligen ett, eller, om de äro mycket små, 2 à 3, stundom flera genera; ofta äfven upptager ett genus, då det är artrikt, flera packor, dessa alltid utvändigt i ena hörnet försedda med namnet och numret på det eller de inuti befintliga genera. Inom dessa yttre omslag finner man nu hvarje växt i, så vidt möjligt är, samma skick den tvifvelsutän befann sig under Linnés egen och sedan Smiths hand, uppfästad oftast med hela sin baksida, någongång medelst pappersremсор, på halfark af hvitt papper i litet format, alla arter af samma genus inom ett eller flera hel-ark, med genusnamnet och dess nummer skrifna af Linnés egen hand nedtill på första sidan, och artnamnen på halfarken, nedtill under exemplaren, oftast ensamma, stundom med äfven der utskrifvet genusnamn, och vid nästan hvarje artnamn en nummer, skrifven antingen med blyerts eller med bläck, betecknande, såsom Doctor Brown sagt mig, och jag sedermera sjelf funnit ganska sannolikt, det förra (ett nummer af blyerts) endast artens plats i släktet inom herbariet, det sednare åter, som troligen ditskrefs först *efter* utgifvandet af Spec. Plantarum ed. 1, alltid den plats i släktet arten har i detta verk, nummern i herbariet således densamma som artens nummer i Spec. Pl.; och efter denna nyare numrering ligga växterna, men den äldre numreringen likväl derjemte bibehållen. Mycket sällan äro artnamnen, och då alltid mera utförligt med citerande af pag. i Spec. Plant. samt utsatt genusnamn, skrifna upptill på sidan, och synas då knappt vara skrifna af Linné sjelf, såsom olika hans vanliga korthet och äfven handstil. Mångengång också saknas artnamnet helt och hållet, nemligen dels då exemplaren synas icke blifvit undersökta och bestämda, i hvilken händelse stundom rätt många sådana namnlösa obestämda former äro lagda tillsamman sist i släktet, dels åter då af samma växt flera exemplar finnas på särskildta blad, hvarvid vanligen endast det första eger namnet utsatt och de öfriga blott artens nummer,

stundom ej en gång detta. Alla sådana halfark med ex. af samma växt äro oftast medelst en knappnål i ena kanten sammanfästade med hvarandra, men ganska ofta träffar man äfven på detta sätt sammanfästade exemplar, hvilka alldeles icke höra till samma art, ja stundom icke ens till samma genus som det första af dem bär namn utaf; och dervid skulle man lätt kunna förledas till den tanken, att Linné vid dessa skulle begått grofva misstag, hvilket dock snart visar sig vara ogrundadt, just derföre, att det så ofta inträffar, och skulle jag heldre vilja förklara det så, att Linné, endast i afsigt att vid tillfälle jemföra ett par eller några tydligt skiljda, men i ett eller annat afseende någon beröringspunkt egande växter, plägat sammanfästa dem på lika sätt, som när han hade flera ex. af samma art, ett förklaringsätt, som äfven styrkes deraf, att, då de verkligen höra till samma art, de oftast hafva dennes nummer, hvilken deremot saknas hos de blott för jemförelse sammanfästade. Utom af Linnés egen hand förekomma äfven ofta påskrifter af andra, vanligast dock af Smith, än i form af corrigering af det egenhändiga namnet, då detta tillkommit uppenbarligen genom miss-skrifning, än i form af synonymer eller citater af andra författare, jemförelse med Banks' eller Leches herbarier o. s. v., oftast undertecknade med signaturen J. E. S. De af annan hand, än dessa begge, skrifna namn äro nästan alla samtida med sjelfva exemplaren, d. v. s. af de personer, som sändt dessa till Linné och bifogat deras egen tanke om växten i de vidlyftiga, före Linnéiska perioden brukliga artnamnen, ofta i frågform, i hvilken händelse Linné stundom såsom svar ditskrifvit rätta namnet. Alla dessa äldre påskrifter af andra personer äro på en serskild lapp uppfästade bredvid ex. — Beträffande växtställen, så äro dessa, då de finnas, med ytterst få undantag ganska knapphändigt skrifna af Linnés hand, alltid tätt invid exemplaret. De oftast förekommande äro Hortus Upsal., alltid tecknad med: H. V., samt India och C. B. S. (Caput Bonæ Spei), någongång »Islandia» och »Siberia», samt af de svenska provinserna oftast: »Gotl., Scania, Lappo.» — Vid de flesta af Loeffling från Spanien meddelade växter är egenhändigt skrifvet: »Hispania

Lœfl.», åtföljdt af en siffra, detta dock alltid på baksidan af bladet, hvarest ofta äfven anträffas något egenhändigt citat, vanligen af Gmelin. Nästan såsom växtställen kunna anses de vid exemplaren ofta förekommande abbreviatio- nerna »K.» och »Br.» (Kalm och Brown) vid växter gifna af dessa begge män från de länder hvardera besökt; utom dessa äfven, men mindre ofta, namnen Osbeck och Rosén; ganska ofta någotdera af dessa tre tecken: Θ , € , Ɔ , hvilkas betydelse likväl både är Doctor Brown alldeles obekant och icke heller af mig kunnat på något vis utfinnas. Dessa äro de vanligast förekommande namn, påskrifter och tecken; många andra förekomma dessutom, men mera enstaka. Hvad angår sjelfva exemplaren, så äro de, tack vare den omsorg man deråt egnat, ganska väl bibehållna, så att man med högst få undantag, kan ännu af dem se allt hvad behöfligt är. Alla äro naturligtvis ordnade efter sexualsystemet, och till största delen med iakttagande, så för genera som species, af den i Species Plant. följda ordning.

Detta rörande herbariets *yttre* skick, hvilket jag nu beskrifvit så utförligt, icke som ansåge jag det för hufvudsak, utan emedan jag trott det ej vara alldeles utan intresse att äfven en gång redogöra för detta, och emedan det är det enda af mina underrättelser om Linnés herbarium, som lämpar sig för meddelandet i ett bref, ty hufvudsaken, dess *inre* skick d. v. s. just resultaten af den undersökning jag tills nu anställt och ännu är sys- selsatt med, vore omöjligt att i ett bref fullständigt med- dela, och äfven att för sådant ändamål af dem göra ett urval skulle fordra längre tid än jag före avslutandet af mitt arbete kan disponera. För ögonblicket må jag in- skränka mig till att nämna, det jag anser mig der hafva funnit icke så obetydligt af, såsom jag vågar hoppas, värde och intresse, om ock mera sällan af beskaffenhet att grund- lägga alldeles nya åsichter om en del växter, likväl ofta egnadt att gifva säkerhet åt åsichter, som, grundade på Linnés arbeten allena, hittills mången gång blifvit fram- ställda mera såsom blotta förmodanden, och såsom sådana ofta, med lika grundade skäl, bestridda; och för detta hoppas jag en gång vid hemkomsten få tillfälle och tid

att aflägga redogörelse. Den yngre Linnés herbarium förvaras icke serskildt, utan är sammanslaget till ett med Smiths herbarium. Af intresse är äfven en i samma rum som dessa herbarier förvarad liten, men dyrbar boksamling, bestående af alla Linnés arbeten, en del i flera exemplar, och de flesta fordom tillhöriga hans eget bibliothek. Deribland må nämnas i första rummet ett exemplar af hvardera Editionen af *Spec. Plant.*, begge interfolierade och rikt försedda med rättelser och tillägg af Linnés egen hand, den första isynnerhet af intresse, såsom stående i direct samband med herbariet på så sätt, att Linné i detta exemplar understrukit nummern vid alla de arter, som han vid detta verks första publicerande hade i sitt herbarium, och det är dessa nummer i boken, som de förr omnämnda nyare numren i herbariet motsvara.

II. Litteratur-öfversigt.

1. Handbok i Skandinaviens Flora, innefattande Sveriges och Norrignes växter till och med mossorna; ordnade efter Prof. Fries' System af **C. J. Hartman**. Femté upplagan, rättad och förökad. Med Författarens portrait. Stockholm Z. Hæggström 1849, pp. XXIV, CXX, 503. 8:o. Pris 4 R:dr Bco.

Då vi anmäla denna nya upplaga, göra vi det ingalunda i afsigt att närmare referera dess innehåll eller opponera oss mot det, som enligt vår åsigt möjligen skulle kunna på ett annat sätt framställas. Ingen, som älskar och studerar den Skandinaviska vegetationens alster, kan underlåta att begagna sig af denna förträffliga Handbok; och då författaren ej mera själf kan deltaga i den discussion, hvilken torde kunna uppstå om behandlingen af en eller annan art eller slägte, må det vara tillräckligt att antyda det, hvarutinann denna upplaga afviker från de föregående i afseende på sin yttre inrättning.

Floran är anordnad i enlighet med Prof. Fries' naturliga system. Det är bekant, att Dr. Hartman i de 4 föregående upplagorna använde Sexual-Systemet, i den öfvertygelse att detsamma alltid måste befinnas lämpligare att leda nybörjarens första steg på botanikens ofta slippriga bana. Han var dock icke den, som på något sätt underkände värdet af det s. k. naturliga Systemet, seende deruti den enda rätta methoden för all sann och vetenskaplig uppfattning af naturens alster och deras inbördes sammanhang. Men då man genom flerfaldiga Floror blifvit öfvertygad, att båda de antydda fördelarne kunna vinnas, genom att enligt Sexual-Systemet lemna en uppställning af

släktena och sedermera anordna själva Floran efter det nat. Systemet, så införde författaren i denna upplaga för första gången den naturliga anordningen, lämpad på Sveriges och Norges växter. Att ingen svårighet härigenom uppstår vid den första examineringen är klart, emedan slägt-klaven lemna dervid all nödig lättnad; men att lärjungen, genom begagnandet af den naturliga anordningen, smänningom och lika som på köpet skall erhålla vana vid och insigt i de naturliga familjerna, är lika tydligt. — Hvad vi dock ej kunna underlåta att dervid anmärka, är att, då inom hvarje familj släktena sinsemellan följa i en naturlig ordning, detta ej alltid är fallet med de särskildta arterna under hvarje släkte; man jemföre t. ex. sl. *Rumex*, *Salix*, o. s. v. Detta vore dock ett consequent genomförande af en riktig princip.

Vid ett betraktande af de nyheter, som denna upplaga företer i jemförelse med den föregående, skall man icke underlåta att se ett märkbart framåtskridande. Det hörde nemligen till Dr. Hartmans mest utmärkande egenskaper att länge vara betänksam vid det nys antagande, men ock snar att erkänna det, då grundliga pröfningar utföllo gillande. Det är till följe här af, som det är vår fullkomliga öfvertygelse, att de differenspunkter, hvilka ännu i åtskilliga fall quarstå mellan Prof. Fries' *Summa Vegetab. Scandinaviæ* och Dr. Hartmans *Handbok*, med hvarje dag skulle blifvit allt färre; ty den biologiska uppfattning, hvarigenom Prof. Fries' bestämningar äro så egenomliga, blef allt mera äfven Dr. Hartmans. Vi röja i denna upplaga många spår dertill.

Man har mot denna *Handbok* stundom anmärkt att artdiagnoserna ej äga den noggrannhet och den karakter af att vara hvarandra motsatta, hvilken i så hög grad är af gagn och vigt vid arbestämningen. Om detta är sant, så bör man dock ihågkomma, att Författaren fäst afseende ej blott på de inom Skandinavien hittills kända arter, utan jemväl på dessas grannar, för hvilkas skull det stundom varit nödigt att utvidga artkaraktererna. Denna method har ock befunnits nödig vid det stora antal af novitier, som nästan med hvarje är tillflutit den Skandinaviska Floran.

Den bok, hvars titel vi ofvan afskrifvit, var Dr. Hartmans sista arbete; den är hans testamente till alla dem, som med honom älska den fosterländska växtverlden; der har han nedlagt resultaterna af en nära 50-årig forskning öfver hvad vårt land eger af blomsterskatter. Hade Författaren fått njuta af en längre lefnad, skulle dessa forskningar ofelbart blifvit fortsatta och vi riktade med nya framställningar af dessas följder. Hvad han nödgades lemna ofullbordadt må vi söka fylla, så vidt vi förmå; hans arbeten och hans antydningar skola dertill blifva oss de yppersta anvisningar.

Den enkla skildring af Dr. Hartmans lefnad, som sonen lemnat, är enkel och värdig. Hvilka bevis på inre kraft, ädelt nit och varm kärlek att befodra det sanna och nyttiga finne vi ej af dessa biographiska drag! Den, som så lefvat och så verkat, kan i sanning prisas lycklig.

A—n.

2. Archiv Skandinavischer Beiträge zur Naturgeschichte. Herausgegeben von **Ch. Fr. Hornschuch.**
2:er Th. 3:es H. Greifswald 1850.

I förordet till detta arbete, som redan förledne höst kom oss tillhanda, omnämner Utgifvaren, att orsakerna till det långa dröjsmålet mellan detta och föregående häfte äro att söka dels i förläggarens död 1845, dels i förledne årets politiska förvirring, men hufvudsakligast i Dr Beilschmieds fränfälle 1848. Då det är bekant, att det väsentligen var B., som, genom öfversättningar på tyska språket af natural-historiska arbeten, bidrog till detta Archivs existens, är det så mycket mera förtjenstfullt af Prof. Hornschuch att ändock fortsätta en samling, genom hvilken de Skandinaviska forskningarne kunna blifva kända i den öfriga verlden. Mätte Utgifvaren ej underlåta att raskt fortsätta detta arbete, hvarigenom han förvärfvat sig så många rättmätiga anspråk på vår erkänsla.

Närvarande häfte innefattar 3:ne afhandlingar, alla af botaniskt innehåll. Den första »Die geographischen und historischen Verhältnisse der Eichen- und der Birken-Familie in Italien, von J. F. Schouw» är öfversatt af Beilschmied; den andra »Ueber die Stellung der Blätter und Knospen an den Pflanzen, von G. Silfversträhle» (ur K. V. A. H. år 1839), är likaledes öfversatt af Beilschmied. Den 3:dje innefattar ett verbalt aftryck af »Conspectus vegetationis Lapponicæ, Auct. N. J. Andersson». Då Utgifvaren motiverat detta aftryck med svårigheten att i utlandet kunna förskaffa sig dylika afhandlingar, tyckes det varit honom obekant, att detta arbete redan 3:ne år varit tillgängligt i Tysklands Bokhandel. — Slutligen lemnas en mycket komplett uppgift på »Skandinavische naturgeschichtliche Literatur» för åren 1845—1848.

A—n.

III. Strödda Underrättelser.

1. »Forhandlinger ved de Skandinaviske Naturforskeres femte Møde, der holdtes i Kiöbenhavn fra den 12:te til den 17:de Juli 1847. Kiöbenhavn 1849» har nyligen kommit oss tillhanda. Utom de många värdefulla botaniska afhandlingar, som deri upptagits och hvaraf vi redan meddelat den första och snart skola referera de öfrige, meddelar redaktionen de resultat, som följt på tvenne vid mötet väckte förslag, och dem vi här anse nödigt att återgifva.

a) Biskop C. A. Agardh hade i ett snillrikt och öfvertygande anförande framställt den proposition, att de Skand. Naturforskarnes förening skulle besörja utgifvandet af en tidskrift, »som på ett populärt och intresse-väckande sätt kunde gifva den bildade allmänheten begrepp om naturvetenskapernas ståndpunkt i särskilda delar»; medlen härtill skulle med 2000 Rdr Rgs utgöras af hvarje af de 3:ne Nordiska nationerna, och under en gemensam Redaktion, fördelad i

trenne sectioner (en för hvarje Nation), skulle arbetet såsom kvartalsskrift skiftevis tryckas i de tre Nordiska ländernas hufvudstäder. — Det svar, Bestyrelsen under d. 13 Mars mottog från Danska Kabinetssecretariatet, är af det innehåll: att sedan upplysning vunnits derom, att något understöd till det ifrågavarande företaget ej var att vänta hvarken från Svensk eller Norsk sida, samt den Skand. Naturforskareförsamlingens Committéer i Stockholm och Christiania ej önska deltaga i tidskriftens utgifvande, dels af brist på tid och arbetskraft att på ett någorlunda tillfyllestgörande sätt utföra ett sådant arbete, dels emedan i Sverige och Norge populära tidskrifter i samma anda, som den påtänkta, redan utkomma — — »har Hans Majestet Kongen . . . ikke fundet Sig foranlediget til at understøtte Udgifvelsen af oftommeldte populære naturhistoriske Tidsskrift». —

Det är kanske icke oss tillständigt att uttala den djupa ledsnad vi erforo vid genomläsandet af detta utslag. I en tid, då den stora allmänheten med allt mer och mer tvingande skäl fordrar delaktighet i de stora, äfven vetenskapliga frågornas lösning och följder, borde det vara vetenskapens skönaste arbete att göra denna allmänhet skicklig till utöfvandet af sina rättigheter, och statens ömmaste pligt att på alla sätt lätta vägarne härtill. »Naturforskarens kall är, såsom Biskop Agardh så väl uttrycker sig, ej blott att utvidga Naturvetenskapernas område inom *vetenskaperna* sjelfve, utan tillika att utvidga detta område inom *människoslögten*, och göra dem så välgörande, således äfven så allmänna, som möjligt». Förgäfvos klagar man öfver förakt för naturens kännedom, förgäfvos arbetar man med att öfvertygga det »Naturvetenskaperna äro ett bildningsmedel», förgäfvos åberopar man svårigheter vid att få studera, mötande hinder vid att i våra läroverk gifva Naturalhistorien en henne värdig plats, eller hennes målsmän anseende i jernbredd med de öfrige kunskapernas; ty så länge ej vetenskapsmännen, ja! vetenskapsmännen ex professo, stiga ned bland allmänheten, tolka för dem begripliga läror och sträfva att till sina bundsförvandter vinna *alla*, så länge skola de bättre viljande ropa i öknen. Väl äro de äkta vetenskapsmännen sysselsatte med lösningen af höga frågor och utransakandet af viktiga ämnen, men allmänheten begär så litet för att tillfredsställas och skördar så oändligt mycket gagn af hvarje sannt meddelande. Eller hafva icke alla sett hvad de i Stockholm under sednare åren af Proff. Wahlberg, Selander och Lovén hållne offentliga föreläsningarne uträttat, huru de spridt, om ej intim kännedom af det rent vetenskapliga, dock aktning och kärlek och lust för allt, som sammanhänger med forskning i naturens outtömliga rikedomar? — Nog af: det är att beklaga, det ett förslag af så ädelt, af så djupt i nationalbildningen ingripande syfte, blifvit om intet. Men den tanke Biskop Agardh uttalat är af för stor betydelse för vetenskapen och, vi kunna väl tillägga det, för Nordens framtid, att de hinder, som nu synas förefinnas, ej skulle någonsin falla; och det skall ske, då staten i naturvetenskapernas kraft erkänner ett mäktigt stöd för folkets materiella och intellectuella helse, och då vetenskapsmännen inse, att det bästa